

**TÜRK VE ALMAN MASALLARINDA İNSAN YİYİCİLİK
(ANTROPOPHAGY)**

Antropophagi (Man-Eating) in the Turkish and German Tales

Dr. Ahmet SARI*

ÖZET

Bu makalede Türk ve Alman masallarında insan yiyicilik izleği araştırıldı. Batıların “Antropophagy” dedikleri bu kavram insan yeme edimini içermektedir. Yamyamlık insanın insanı, ya da bir türün kendi türünü yemesi olarak kabul edilirken, biz bu makalede aynı türlerin birbirlerini yemesinden çok –ki masallarda böyle bir bulgu varsa onu da işlemekten kaçınmadık- farklı türlerin, yani devlerin, canavarların, özünde kötü olan insan görünüşlü cadıların insan yeme eylemine dikkat çekeceğiz. Türk ve Alman masallarında bu duruma uygun düşen bulguları da makalemize taşıyacağız.

Anahtar Kelimeler: Masal, insan yiyicilik, antropophagy, yamyam, Türk, Alman.

ABSTRACT

This study aims a investigating of the man-eating concept in the Turkish and German tales. The man-eating concept, which the Western culture said “anthropophagi”, includes a meaning of the man-eating general. Cannibalism means that a human eats a human, but anthropophagi means that a human be eaten of the non-human kind. That can be in a tale a great wolf or a witch, a giant, a monster, an ogre or an evil. We would study this “anthropophagi” theme in the Turkish and German tales.

Keywords: Tale, man-eating, anthropophagi, cannibal, Turkish, German.

* Atatürk Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Alman Dili ve Edebiyatı Bölümü Öğrt. Üyesi.

Franks Marshall'ın 1993 yılında yönetmenliğini yaptığı *Alive* (Yaşamak İçin) filmi, Uruguaylı bir rugby takımının And Dağları üzerinde bir uçak kazası sonucu yaşamda kalma mücadelelerini anlatan trajik bir filmidir. 13 Ekim 1972 günü öğleden sonra gerçekleşen bu uçak kazası sırasında yolcuların bir kısmı yaşamını yitirir, çoğunluğu da sağ kalırlar. Bir haftayı aşkın bir süre uçağın enkazında oturup birilerinin gelip hayatlarını kurtarmalarını beklerler. Beklemeleri boşunadır, yardım bir türlü gelmez. Uçak And Dağlarına çarpınca ikiye ayrılmış, yiyecek stoku da etrafa dağılmış ve kullanılamaz hale gelmiştir. Sağlam bir radyodan, bu dondurucu soğukta kazazedelerin hayatta kalma ihtimallerinin hiç olmadığı üzerine bir duyum alırlar. Böylece kurtarma ekiplerinin gelip onları And Dağlarında kendilerini bulacağına dair ümitleri de sonuçsuz kalmıştır. Yemek stokları olmadığından ve felaket de bastırıldığından bu kazada sağ kalanlar açlıktan ölmektense, birbirlerini yeme hususunda kendi aralarında bir sözlü anlaşma sağlarlar. Sıfırın altında seyreden zemheri soğukunda, on hafta boyunca, hayatta kalmak için artık ölü arkadaşlarının etini yemekten başka çareleri kalmaz. Yaşamak için ölü arkadaşlarının bedenlerinden bir parçayı yeme söz konusu olduğunda kendi aralarında tartışırlar ve bunu uygulamaya sokarlar; ancak bu şekilde hayatta kalabilirler.

Açlıktan ölmemek ve hayatta kalmak için arkadaşlarının bedeninden bir parça koparıp yeme durumu sadece filmde rol sahibi olan kişilerin tartıştığı bir mesele olmaktan çıkmıştır. *Alive* filmi seyircide olabildiğince geniş bir tartışmaya da neden olmuştur. Bu durumu yamyamlık, “antropofaji” (insan yiyicilik) olarak değerlendirenler de olmuş, hayatta kalmak için olmazsa olmaz ve affedilebilir bir edim olarak değerlendirenler de olmuştur. Büyük dünya savaşları gibi felaket anlarında, Holocaust ya da soykırım dönemlerinde, kıtlıkta, değerlerin altüst olduğu ve insanlığın bile ortadan kalktığı durumlarda, her türde büyük kapatılma dönemlerinde yiyecek bulamayan ve ciddi bir şekilde ölüm tehdidi ile karşı karşıya olan insanların kendi türlerini yemeleri tarihte sıkça görülmüştür. Sadece insanlarda değil çevresi daralmış, aurası sıkışmış hayvanlarda bile açlık ciddi bir hal aldığına, yani bir varlık sorunu haline geldiğinde, kendi türlerinin yendiği gözlemlenmiştir. Primitif insanın, Homo Erektus'un, Homo Sapiens'in av bulamadığı ve aç kaldığı zamanlardaki sıkıntılı dönemlerinden tutunuz totem ya da tabulardan, ayinlerden ya da atalara saygı, düşmanlara kinden kaynaklanan insan yeme edimine kadar antropofajinin, yani insan yiyiciliğinin dayandığı çok çeşitli nedenler vardır. Fakat bu nedenlerden hiçbiri modernizmin devreye girmesi ile birlikte dış dünyası ve çevresi değişen, bu hızlı değişimle yaşantısında ruhsal yara alan modern insanın keyfi yamyamlığı kadar basit nedenlere dayanmamaktadır. Elbette her çağın beraberinde getirdiği hastalıklar vardır ve modernizm de çağdaş insanın yabancılaşmasına, içe

kapanmasına ve zevk yelpazesinin genişliği ile doyumsuz, hedonistik, maddi ve manevi olarak her şeyi ivedi bir şekilde tüketen bir canlı haline dönüşmesine kadar bir yığın hastalıklar ve tatminsizlikler sunmuştur. Modern insanın postmodern dünyaya yani milenyum sarktığı dönemlerde zevk yelpazesinin genişliği, biraz da dünyanın artık global bir köye dönüşmüş olmasına, kapitalizmin ve küreselleşmenin hızlı bir şekilde dünyanın en kıyısında kalan yerleri de içine almasına bağlanabilir. Bu hızlı manipülasyonun, milenyum bireyini epistemolojik bir bilgi bombardımanına tabii tuttuğu göz önüne alınacak olursa, kendi varlığını ve mut durumunu korumaya çalışan, bu yozlaşmış çarkın içinde yer almak istemeyen bireyin artık bu makro güdümlene aygıtının dışında kalmak ve unutulmak, kendini unutturmak gibi bir şansı kalmamakta ve o da bu aygıtın, bu çarkın içinde yerini almaktadır.

Hızlı dönüşüm geçiren dünyanın da elbette kendine göre gündelik hayatında bir düzeni, yaşam koşulu, zevk nesnelere, tat arayışları olacaktır. Milenyum insanının sosyal, ekonomik, medyatik, gastronomik ve cinsel açıdan bu sonsuz açlığı ve doyumsuz hali, durmadan yeni tatlar oluşturmasında ya da bir dönemler zaten sahip olduğu ama unuttuğu, bilincinin derinliklerinde gizlediği ve dondurduğu ilkel tatların (insan yiyicilik) devreye sokulmasında bir etken gibi gözükmektedir. İnsanlığın her açıdan zevk ve tat yelpazesi, dünyanın hiçbir döneminde milenyum insanının sahip olduğu zevk ve tat yelpazesi kadar geniş olmamıştır. Globalleşen dünyamızda kültürler arası yemek çeşitliliği de göz önüne alındığında insanın önünde açılan uçsuz bucaksız yemek kültürü dururken hala genlerinde var olan antropofajiyi, yamyamlığı, insan eti yeme edimini ortaya çıkarması bir hastalık halidir. Her zevki tatmış, tat bakımından da sonsuz bir çeşitliliğe sahip olan milenyum insanının marjinal davranış gösterip, belki de genlerinde var olan insan yiyicilik edimini yeniden devreye sokma edimi kutsal metinlerde yasaklanmış ve hor görülmüş insan yiyiciliğe bedensel bir başkaldırı olarak da değerlendirilebilir. Bazı kültürlerde hor görülen ama tat aurası ve yelpazesi çok geniş Çin'de olduğu gibi embriyo ya da cenin yiyiciliğe kadar varan bu durum da toplumsal bir tat kültürü farklılığı olarak değerlendirilebilir. Kıta Avrupası'nın ve Müslüman Asya halklarının tiksindiği böcek yeme eylemlerinden köpek yemeye, hayvan iç organlarını çiğ yemeden cenin yemeye kadar hepsi Çin gibi dünyanın genel nüfusuna yakın bir nüfusa sahip olan büyük bir ülke için normal bir beslenme biçimi olarak görülebilir. Ama insan yiyicilik söz konusu olduğunda bu işi ritüel haline getirmiş klan ve aşiret ya da ilkel kavimlerle, sanayi devi olan, sınırsız bir toprak bütünlüğüne sahip olan fakat nüfusu artık insan beslemeyi zor kaldıran çağdaş ülkelerin haricinde bu tarz davranışlar genelde uygarlık tarihi boyunca bir sapkın davranış, bir hastalıklı

durum olarak değerlendirilmiştir. Konuyu fazla dağıtmadan antropofajinin tanımına ve psikanalitik değerlendirmesine geçmekte fayda olacaktır.

“Antropofaji” kelimesi Yunanca “anthropos” (insan) ve “phagein” (yemek) kelimelerinin bir araya getirilmesinden oluşur ve “insan yiyicilik”, “yamyamlık” anlamına gelmektedir. Bu kavram 16. yüzyıla dek “yamyamlık” kelimesinin yerini almış, Amerika’nın keşfiyle birlikte de “yamyamlık” kelimesi ile birlikte anılır olmuştur. “Yamyamlık” kelimesinin Batılı sözcüğü olan “Kannibalism”, “Kannibalismus” sözcüğünün etimolojik anlamına bakıldığında bu sözcüğün “Karib”lere, “Kanib”lere, yani Eski İspanyol yerlilerine, Eski Güney ve Orta Amerika yerlilerine verilen ad olduğu görülür. Columbus’un Batı Hint adalarına yaptığı ilk keşif gezisinde defterine 14 Kasım 1492 yılında buranın yerlilerinin Bohio Adasının tek gözlü, köpek yüzlü ve insan yiyen sakinleri olan “Caniba”lardan, “Canima”lardan çok korktuklarını dillendirmiştir.¹

Antropofaji eylemi, ister insan psikolojisinin derinlerinde yatan seksüel sorunların dışavurumu olarak, isterse de seksüel eylemlerde ve bunun bir sıra dışı göstergesi olarak insanın kendi türünün etine duyduğu açlıkta duyuların bir karmaşası, olumsuz etkisi olarak, isterse de sadistik güdülerin ya da insanın derinliklerinde gizli olan ve insan yeme eyleminde ansızın kendini gösteren o bilinmez primitif yamyam güdülerin bir dışa vurumu olarak değerlendirilsin Freud’un öncülüğünde gelişen psikanaliz kuramı “İnsan Eti Yeme”, “Hemcinsinin Bedenini Yeme” (Einverleibung) eylemini bir tür psikolojik özdeşleşme olarak görmektedir. Sigmund Freud, antropofaji eylemi hususunda şunları söylemektedir: “*İnsan eti yeme esnasında bir kişinin bedeninden parçalar ve uzuvlar yenirken, yenilen kişinin sahip olduğu özelliklere de sahip olunacağı düşünülür*”² Freud’un psişo-seksüel bir rahatsızlık olarak gördüğü antropofajinin iki türü vardır. Biri antropologlar arasında “Gynophaji” (Yun: *Gynophagie*, *gynä* = Kadın, *phágein* = yemek), olarak değerlendirilen kadınların yenmesi, diğeri de “Androfaji” (Yun: *Androphagie*, *andro* = erkek, *phágein* = yemek), olarak değerlendirilen erkeklerin yenmesi eylemidir.³

Antropologlara göre ise, antropofajinin üç türü vardır. Birincisinde yaşamları tehdit altındaki insanlar ölmek için insan eti yemek zorunda kalırlar. Uruguaylı rugby takımının And Dağlarındaki uçak kazası ve yaşamda kalmak için kendi ölü arkadaşlarının etlerini yemeleri macerası zaten buna örnek olarak

¹ “Antropofaji” ve “yamyamlık” kelimelerinin tanımları için meraklıları Wikipedia Sözlüğü’nün şu online bilgilerine başvurabilirler: <http://de.wikipedia.org/wiki/Kannibalismus#Etimologie>; <http://de.wikipedia.org/wiki/Anthropophagie>.

² A.g.e.a. (Gesammelte Werke, Bd. IX, S. 101).

³ A.g.e.a.

gösterilmiştir. İkincisinde, insan etine önemli bir yiyecek gözüyle bakılır ama bunu kanıtlayan veriler henüz istenen yeterliliğe ulaşmamıştır. Üçüncüsü ise dinsel törenler ya da geleneklerle ilgilidir. Öldürülen bir düşmanın ya da ölen bir akrabanın eti, ölünün güçlerine sahip olmak ya da onu yüceltmek için yenir. Bu kategoride antropofaji, animist toplumların ilkel dönemden bu güne dek taşıdıkları bir inançtır. Hemcinsinin etini yeme olarak da değerlendirilen bu eyleme günümüzde örnekleri görülen antropofaji perspektifinden bakarsak yanılmış oluruz. Postmodern dönemde, yani milenyumda yaşayan insanın vahşi yamyamlığının göstergesi olan antropofajik eğilimleriyle, primitif insanların eski kültürlerindeki, ilkel kabilelerdeki, klanlardaki, aşiretlerdeki eğilimler arasında fark vardır. Primitif toplumların insan eti yeme anlayışında, milenyum insanının gündelik farklı beslenme kültürünün kaygısını görmek yersiz olur. İnsan yeme eylemine başvuran kabileler bağlı oldukları ritüeller ve ayinler doğrultusunda Freud'un da psikanalitik bağlamda üzerinde durduğu gibi öldürülen kişinin ruhunu kendi ruhuna gömme güdüsüyle bu eylemi yapmaktadır. Düşmanıysa onun kahramanlığını ruhuna eklemeye, dostuysa mezarda onu böceklerle, kurtlara yedirmektense kendi bedeninde onu saklama, muhafaza etme ve sonsuz kılma ediminin bir sonucudur bu davranış. Antropofaji eyleminde ilkel insanların bu eylemi açlık güdülerıyla mi, yoksa açlıktan öte bu işi yaparken tiksinerken ama bu işi bir ritüel olarak mı yaptıkları ve kabul ettikleri araştırılmaya devam ededursun, antropologların genel kanısı ilkel insanların bu eylemi bir ayinin devamı olarak görmeleridir. *“Avlanan kişinin dünyasal bedeninin barındırdığı ruhun kötü betimleri, ölümle temizlenmiş olmasından dolayı, yenildiği anda sadece iyi şeyler barındırır. Bu durumda ölü bir insan eti yemekten daha yeğ bir ruhsal gıda düşünülemez. Günümüz dünyasında hala kabile hayatı yaşayan ilkel (!) toplumlar dâhil olmak üzere hiçbir kanibalist topluluk yaşamadığını, sadece geçmiş yaşantılarımızın ilginç birer hatırası olarak antropolojik kaynaklardan öğrendiğimiz ve çoğu kez korku ve tiksintiyle baktığımız bu ata yadigârı gelenekler, dünyanın en kocaman güvenlik ve demokrasi paranoyalarını da yaşayan en şizofren toplumunun da son moda imanını yansıtmaktadır. Dünyanın herhangi bir köşesinde olup biten her tür durumdan kendini sorumlu hisseden bu paranoya toplumu, her toplumun ruhundan bir parça yiyerek kendi ruhlarının açlığını öte dünyaya doygun olarak taşımak niyetindedirler.*⁴

Antropologlar gibi bilim adamları da kendi aralarında yıllarca antropofajinin kökeni hakkında tartışmışlardır. Nevsal Eleвли'nin Milliyet

⁴Bunun için bkz.

[/http://www.savaskarsitlari.org/arsiv.asp?ArsivTipID=9&ArsivAnaID=32666&ArsivSayfaNo=1](http://www.savaskarsitlari.org/arsiv.asp?ArsivTipID=9&ArsivAnaID=32666&ArsivSayfaNo=1)

gazetesinde bir köşe yazısında da dillendirdiği gibi bu tartışmalar “William Arens’in 1979’da basılan *“İnsanı Kemiren Mit: Antropoloji ve Andropofagi”* adlı kitabı ile başlar. Arens’e göre yamyamlık kültürlerarası bir iftiradır. Bazı bulgular olsa da bunlar kurumlaşmış yamyamlığı göstermez. İnsanlar tarih boyunca yaptıkları kötülükleri haklı çıkarmaya çalışmışlardır. Afrika’dan zenci köle getirmek, beyazların onların yamyam olduklarına inandırılmasından sonra çok kolaylaşmıştır. Kölelerin aslında beyazların himayesinde bu kötü adetlerinden kurtulduklarını söyleyerek kölelik aklanmaya çalışılmıştır. Karşıtları Arens’i Yahudi soykırımını inkar edenlere benzetirler ve “ilkel” kavimleri ekolojik ve ahlaki açıdan modern insandan üstün göstermeye çalışmakla suçlarlar. İnsan öldürmek, ırza geçmek, sübyancılık, ölümlere karşı cinsel istek duymak vs. gibi kötülükleri yapmaya fizyolojik ve psikolojik olarak muktedirdir insanoğlu. Öyleyse yamyamlık da yapılabilir, yapılmıştır, yapılmaya devam edecektir. Bunun için gerekli ruhsal yapı insanlarda vardır. İnsan psikolojisinin belki de en kuvvetli dürtüsü güç ve iktidar kazanarak kontrol etme isteğidir. Bir başka insanın etini yeme en üst düzeyde bir kuvvet ve kontrol gösterisi değil de nedir? Hayatta kalmak için yapılan yamyamlık bir kenara bırakılırsa törensel yamyamlık kendi içinde ikiye ayrılır: İçeride dönük yamyamlık (Endocanibalism: Akraba ve aile fertlerini yemek) ve dışarı dönük yamyamlık (Exocanibalism: Yabancı ve düşmanları yemek). Birinci kategorinin gayesi ölümlerinden sonra akraba ve aile fertleri ile bağlantı kurma isteği olarak tanımlanmaktadır. Her ikisinde de yenilen sayesinde insanın iyi tarafının (beyniyse aklını, kalbi ise cesaretini) alındığına inanılır.⁵

Bir diğer görüş de antropofaji eyleminde bulunan insanların, yani yamyamların üstinsan olup olmadıklarıdır. Bu insanlar (antropofajlar) besin zincirinin en altındaki bitkileri ya da bu zincirin üstünde yer alan hayvanları değil de besin zincirinin en üstünde yer alan insanoğlunu kendilerine besin yaparak, bu zincirde en tepeye oturmuşlardır. Felaket anında aç kalıp birbirlerini yeme durumunda olan insanlar ilkin bunu reddederler, sonra sanki bu insan yeme eylemi doğal hayatın bir gereğiymiş gibi onlarda kabul görür. Bu aslında kişinin içinde, yaşama karşı şiddetli şekilde hissettiği içgüdüünün bir dışavurumudur. İnsan ya da grup üyelerinin tiksindiği, çekindiği, iğrendiği bazı canlıları, böcekleri yeme eyleminden dolayı bazı kişilerin grubun içinde hiyerarşik düzlemde bir gelişme gösterdikleri de görülebilir. Bu marjinal davranış, grup üyelerinin göze alamadığı ama bunu yapanların biraz tiksinseler dahi bu eylemi için onlara üstünlük güdüsü sağlamakta, iğrenme duygusu beraberinde ötekinin güçlülüğünü kabullenışı de beraberinde getirmektedir. İnsansı iğrenme

⁵ <http://www.milliyet.com.tr/2001/08/30/pazar/yaznevsal.html>

duygusunun devreye girmesiyle insan eti yemeyenler yiyenleri, neokorteksi olan bir varlığı kurban ettiklerinden ve yediklerinden dolayı üstinsan saymaktadırlar. Modern toplumda görülen bir davranış bozukluğu ya da ruhsal bozukluk olarak yamyamlıkta da aynı şey acaba söz konusu mudur? Neokorteksi olan bir insanın, yani düşünen, algılayan, konuşabilen, uygarlık oluşturabilme yetisinde bir varlığın, hemcinsi tarafından yenmesi yoluyla, besin zincirinin en üst sıralarındaki -semavi metinlerin de yasakladığı- hemcinslerinden beslenerek, onların yenmesi yoluyla onlara bir türlü üstünlük sağlandığı mı dışa vurulmaya çalışılmaktadır? Antropofajinin dehşetliliği, ölen kişinin ölüm korkusunun haricinde bir de Jung'un arketiplerinden biri olan, insanın ana rahmine (öteki bedene) geri dönme isteği ile kendini bir insanın bedenine gömme arzusudur. Hemcinsini öldürüp, onu bedenine eklemeye, gömme edimi mitolojide işlenen konulardan biri olup, bu edim kutsal kitaplar tarafından insanlara yasaklanmıştır.

Konuyu fazla çetrefilleştirmeden antropofajinin insanların ilk kültürel kaynaklarından biri olan mitolojideki yansımasına bakmakta fayda vardır. Babasının yerine kral olmak istediğinden kendisinden büyük olan kardeşi Atreus'tan nefret eden, Pelops ile Hippodamia'nın oğlu Thyestes, onun aile saadetini kıskanır. Atreus'un karısı Europa'yı baştan çıkarıp ondan bir kaç tane çocuk sahibi olur. Durum ortaya çıktığında ise öldürülmekten korkarak kaçar. Sonradan Atreus ile aralarında geçen taht kavgasında yenilir ve Aegisthus dışındaki oğulları, kardeşi Atreus tarafından kızartılarak ona yedirilir. Çocuklarının etini bilmeden yiyen Thyestes'in yaşadığı dehşet, güneşi bile o kadar kızdırır ki yörüngesini değiştirerek dünyayı karanlığa mahkûm eder.⁶

Kur'an-ı Kerim ve Kitab-ı Mukaddes gibi semavi metinlerde de yamyamlığın, insan yiyiciliğın kötü bir şey, büyük bir günah olduğu dillendirilir. Din, insanlara gelmeden önce insanlarda antropofajinin olduğu ama din geldikten ve yürürlüğe girdikten sonra bu eylemlerin yasaklandığı bir gerçektir. Konu "gıybet", yani insanın insanı çekiştirmesi bile olsa, bu durum Kur'an'da hemcinsinin, kardeşinin etinin yenmesi durumuyla özdeşleştirilir. Hucurat Suresi'nin 12. ayeti bunu şöyle açığa vurur:

"Ey inananlar, zandan çok sakının. Zira zannın bir kısmı günahdır. Birbirinizin gizli şeylerini araştırmayın; biriniz diğerinizi arkasından çekiştirmesin. Biriniz, ölmüş kardeşinin etini yemeği sever mi? İşte bundan öğrendiniz! O halde Allah'tan

⁶ A.g.e.a.

korkun, şüphesiz Allah, tövbeyi çok kabul edendir, çok esirgeyendir.”⁷

İncil’de, Yuhanna’da da antropofajiye uygun izlekler yer alır. Bugün Hıristiyanlığın Komünyon ayinlerinde yenilen kuru ekmek ve içilen kırmızı şarap Hz. İsa’nın etini ve kanını temsil eder. Yeni Ahit’te yer alan Yuhanna’nın, 6. Bap’ında bu açıkça görülebilir:

“İmdi Yahudiler: Bu adam yemek için kendi etini bize nasıl verebilir? diye birbirleriyle çekiştiler. Bunun üzerine İsa onlara dedi: “Doğrusu ve doğrusu size derim: İnsanoğlunun etini yiyip kanımı içmedikçe, kendinizde hayat yoktur. Benim etimi yiyip kanımı içenin ebedi hayatı vardır; ben de onu son günde kıyam ettireceğim. Çünkü benim etim hakiki yiyecek ve kanım hakiki içecektir. Benim etimi yiyip kanımı içen bende durur ve ben onda.”⁸

Yine Eski Ahit’te yer alan Hezekiel’in 39. Bap’ında da bu söylemin bir devamını görme olanağımız vardır:

“Ve sen, adem oğlu, Rab Yehova şöyle diyor: Her çeşit kuşa, ve kırım bütün canavarlarına de: Toplanın da gelin; sizin için keseceğim kurbanı, İsrail dağları üzerindeki büyük kurbanı. Her yandan toplanın da et yiyin ve kan için. Yiğitlerin etini yiyeceksiniz ve dünya beylerinin kanını, koçların, kuzuların ve ergeçlerin, boğaların kanını içeceksiniz. (...) Ve atlara ve cenk arabalarına, yiğitlere ve bütün cenk erlerine soframda doyacaksınız, Rab Yehova’nın sözü.”⁹

İster mecazi bir söylem olsun, isterse çoğu fanatikler tarafından gerçek bir söylem olarak algılsın Hz. İsa’nın bedeninden bir parçanın yenmesi ve kanından bir yudum içilmesini temsil eden Hıristiyanlık Komünyon ayinleri bilinçaltında antropofajik eylemleri barındırır. Mecazı anlamayan ya da mecazı aşırılaştıran insanların sapacağı yol Kitabı Mukaddes’te bile bizlere örneği sunulan ve bir anlamda da onaylanan bu edimin bu dine ait olan insanlar tarafından yanlış anlaşılmasıdır. Mecazı sadece Kitabı Mukaddesten örnekler

⁷ Prof. Dr. Süleyman Ateş , **Kuran’ı Kerim ve Yüce Meali**, Kılıç Kitabevi, Ankara 1975, s. 516

⁸ Bkz. **Kitabı Mukaddes, Eski ve Yeni Ahit**, Orhan Matbaacılık, İstanbul 1997, s. 99.

⁹ A.g.y., s. 821.

olarak değil, kendi dinimizden de örnekler alarak geliştirecek olursak, bir anlamda kurbanlık müessesinin de bu antropofaji eyleminin bir bilinçaltı olduğu rahatlıkla söylenebilir. Oğlu olmadığı için Tanrıya bir oğlu olduğunda onu kendisine adayacağını, kurban edeceğini dillendiren Hz. İbrahim, oğlu olduğunda (Hz. İsmail) bu kararlılığından vazgeçmez ve onu Tanrıya adamak, kurban etmek için bir kararsızlık da göstermez. Hz İbrahim'in sözünün eri olmasının ödülü olarak ona oğlu bahşedilir ve gökten bir koyun indirilir. Kurban edilmesi ve helal olarak yenilmesi gereken canlı artık insan değil koyundur. Bizdeki koyun yeme, ya da kurban olarak sığır cinsini kesme geleneğinin de bir anlamda onaylanmasıdır bu edim. Hz. İbrahim kendi oğlunu (Hz. İsmail) kesseydi bu ritüel ters döner miydi bu şüphelidir. Ama Tanrının, insanın kurban edilmesinden taraf olmadığı, “cinayet işlemeyeceksin”, “öldürmeyeceksin” emriyle de koşut hale gelir. Ama bu eylem özünde yine mecazi bağlamda bir antropofaji içermektedir.

Konuyu fazla dağıtmadan, makalemizin temelini oluşturan masallarda görülen insan yiyicilik meselesine dönmemizde fayda olacağı kanaatindeyiz. Masallar bir ulusu ulus kılan temel kültür kaynaklarından biridir. Mitolojiler, efsaneler, fıkralar gibi yazılı kültürün sacayaklarından birini oluştururlar. İrrasyonel bir aura, bir ortam sunuyor gibi gözükseler de iyi araştırıldığında ve sosyal disiplinlerin yardımıyla köklü analizler yapıldığında onlardan rasyonel bulgular sağlanabilir. Alman masallarının bir kanadını temsil eden Grimm masallarında olduğu gibi, Türk masallarının bir kanadını oluşturan Eflatun Cem Güney ya da Naki Tezel masallarında insan yiyicilik izlekleri sıkça görülür. Biz ilkin Grimm masallarından başlayarak insan yiyiciliği konu alan masallardan örnekler sunmak istiyoruz.

Grimm masallarından herkesin hatırlayacağı “Haensel ve Gretel” masalında insan yiyicilik çok net bir şekilde kendini gösterir. Fakir bir aile olduklarından artık çocuklarına bakamayacak duruma gelen bir çiftçi ailede üvey anne çocukların öz babasına, çocukları ormanın derinliklerine götürüp onları oraya bırakma teklifinde bulunur. Babanın kalbi parçalanır, ama kıtlık ve yemek sıkıntısı bu işe onu mecbur kılmıştır. Haensel ve Gretel’i alır ve ormana yola koyulurlar. Haensel üvey anne ve babasının yatarken kendi aralarında gerçekleştirdikleri diyalogu duyduğundan ormanda bırakıldıklarında yolu tekrar bulabilmek için ceplerine çakıl taşları koyar. Bunlar eve geri dönmelerinde kız kardeşi ile kendisine yardımcı olacaktır. Öyle de olur. Üvey anne ve baba onları ormana götürüler, orada bırakırlar, işlerinin çıktığını akşama doğru geleceklerini dillendirir ve giderler, bir daha da geri dönmezler. O geceyi ormanda korkarak geçirmek zorunda kalan Haensel ve Gretel, sabah olduğunda Haensel’in bıraktığı taşları takip ederek evin yolunu bulurlar. Baba çocuklarını ormana terk etme

eyleminden dolayı pişmanlık duymaktadır ama üvey anne onların eve geri geldiklerini görünce bu sefer onları ormanın daha da derinlerine götürme teklifini sunar kocasına. O da eli mahkum bu işi kabul eder. O akşam Haensel, üvey anne kapıyı kilitletiği için, geceleyin gidip cebine kendilerine evin yolunu gösterecek taşları dolduramaz. Onlar evin yolunu göstermesi için ceplerindeki ekmeklerini doğrayıp yola atarlar fakat ekmeğin parçacıklarını aç kuşlar yemiştir ve bu yüzden de ormanda kaybolurlar. Ormanın derinliklerine daldıklarında her şeyiyle pastadan, çikolatadan yapılmış bir ev görürler. Karınları çok da aç olduğundan bu evi yemeye başlarlar. Evinin yendiğini hisseden yaşlı bir kadın (cadı) bunları karşılar. Amacı onları davet edip, besleyip, sonunda da bir güzel yemektir:

“Ama cadı çocuklara mahsus öyle iyi davranmış, yüzlerine gülmüş, gerçekte kötü yürekli büyücün biriymiş. Gözü çocuklardaymış hep; pastadan, çikolatadan evi yapmış ki çocuklar dayanamayıp gelsinler. Bir çocuğu ele geçirdiğinde, hemen öldürüp yiyor, o gün düğün bayram ediyormuş. Büyücülerin gözleri kırmızı olur hep, uzağı göremezler, ama burunları tıpkı hayvanlarınki gibi çok iyi koku alır, ileriden birinin yaklaştığını hemen fark ederler. Uzaktan Haensel ile Gretel’in de kulübesine yaklaştıklarını fark eden büyücü kadın, kötü kötü gülüp alay ederek şöyle demişmiş kendi kendine: “İşte düştüler tuzağıma, aman bunları elimden kaçırmamaya bakmalıyım!” Büyücü kadın sabahleyin yataktan fırlayıp kalkmış, Haensel ile Gretel’i al al tombul yanaklarla mışıl mışıl uyuyor görünce, kendi kendine şöyle mırıldanmış: “Ne nefis bir lokma olacaklar benim için”.¹⁰

Cadı, çocukları eve aldığı anda ise onlara gerçek niyetini açıklar. Haensel’i bir kafese kilitleyip besleyecek, etine dolgun bir yiyecek olmasını sağlamaya çalışacak, sonra da onu afiyetle yiyecektir. Haensel’in kilo alma sürecinde Gretel ona yardım edecektir:

“Sonra kara kuru eliyle Haensel’i yakaladığı gibi götürüp küçük bir ahırdan içeri sokmuş, parmaklıklı

¹⁰ Jacop ve Wilhelm Grimm, **Grimm Masalları**, (Çev. ve Yay. Haz. Selma Koçak-Derya Karagöz), Doruk Yayınları, Ankara 2003, s.493-494.

kapıyı üzerine kapayıp dönmüş, Haensel o kadar bağırp çağırılmış ama, neye yarar! Ardından Gretel'in yanına gelmiş cadı, sarsıp silkerek onu uyandırmış ve demiş ki: "Kalk bakalım, miskin kız! Gidip su getir de kardeşine güzel bir yemek pişir! Ahıra kapattım onu, tıkinsın da semirsin biraz. Palazlanır palazlanmaz pişirip yiyeceğim çünkü".¹¹

Cadı, Haensel'e dört hafta bakar. Haensel, cadının niyetini bilmesine rağmen kendine getirilen yemekleri yer ve cadının gözleri iyi görmediği için de gelip eliyle kilo alıp almadığını yokladığında ona doğru ince bir dal uzatır. Yaşlı cadı, Haensel'in bir türlü kilo almadığına kanaat getirdiğinde ise artık sabrı taşma noktasına gelir. Haensel'i ne olursa olsun yiyecektir:

"Böylece aradan dört hafta gibi bir zaman geçmiş. Haensel'in hala eskisi gibi sıska ve cılız kaldığını gören cadı, daha fazla dayanamamış, Gretel'e seslenip: "Haydi koş, git de su getir!" demiş, "Kardeşin Haensel sıska olsun, semiz olsun, yarın boğazlayacağım kendisini, pişirip yiyeceğim!"¹²

Haensel'i yemek için ilkin sobanın, fırının yakılması ve hazırlanması gerekmektedir. Cadı bu görevi Gretel'e verir. Amacı Gretel'i de fırında pişirip yemektir. Gretel cadıya fırını yakmayı bilmediğini, bu işi kendisine öğretmesi gerektiğini söyler. Cadının işi ona öğretme anında ise onu fırına iterek, onun yanarak ölmesini sağlar:

"Sabah erkenden Gretel kulübeden çıkmış, su dolu kazanı oracıktaki çengele asmış da altında bir ateş yakacakmış. Cadı demiş ki: "Dur, önce fırında ekmek pişireceğiz! Ben fırını yaktım, hamuru da yoğurup hazırladım". Böyle diyerek Gretel'i ite kaka fırının önüne getirmiş, fırının ağzından alevler dillerini dışarı uzatıyormuş. Cadı: "Haydi, gir içine de bak bakayım, iyice ısınmış mı fırın? Isınmışsa ekmekleri atalım da pişsin!" demiş. Cadının niyeti, Gretel'i fırına sokup

¹¹ A.g.y. s. 494.

¹² A.g.y. s. 494.

kapağını kapamamış. Fırında pişirip Gretel'i de yemeyi düşünüyormuş.”¹³

“Yedi Karga” (Die Sieben Raaben) isimli masalda da insan yeme izleğine rastlanır. Yedi oğlana sahip olan ama kızlarının olmasını isteyen fakir bir ailenin sonunda diledikleri kızları olur. Kızları doğunca ve bu kızı vaftiz etmek için baba oğullarından bir kâseyle uzak yerlerde bulunan bir kuyudan vaftiz suyu getirmelerini ister. Yedi oğul bu işi başaramaz ve taşı kuyuya düşürürler. Baba durumu öğrenince beddua eder ve yedi oğul anında yedi kargaya dönüşür. Kız büyüyüp de bir zamanlar yedi erkek kardeşinin olduğunu, onların kargaya dönüşmesinde kendisinin de az bir payının bulunduğunu öğrenince onları aramaya koyulur. Büyüyü bozmak, onları karga şeklinden kurtarmak ve insan olmalarını sağlamak istemektedir. Kız kardeşin bu maceralı gezisi sırasında başından bir olay geçer. Masalda sözü edilen güneş ve ay insan eti yemektedirler:

“Az gitmiş, uz gitmiş, dere tepe düz gitmiş, sonunda dünyanın bir ucuna ulaşmış. Burada da durmayarak Güneş’e doğru yola koyulmuş: Ama Güneş çok sıcak ve korkunçmuş, eline geçirdiği küçük çocukları yiyip yutuyormuş hep. Kız da çarçabuk oradan uzaklaşmış, doğru Ay’a gitmiş. Ama Ay da pek soğukmuş, çirkin suratlı ve kötü yürekliymiş, kızı görür görmez “Burnuma insan eti kokuyor!” diye homurdanmış.”¹⁴

“Hans ve Fasulye Sarmaşığı” adlı Grimm masalında da insan yiyicilik izleği gözlemlenir. Annesi ile fakir bir yaşantı süren Hans’ın sahip oldukları her şey, sağdıkları ve sütünden yaşamlarını idame ettirdikleri inektir. İnek artık süt vermemeye başlayınca annesi Hans’a onu götürüp pazarda satmasını söyler. Hans yolda bir adamla karşılaşır, onun elinde büyümlü fasulye tohumları vardır; bunlar yere ekildiğinde anında büyür ve boyları göğe kadar yükselir. Adam, Hans’a inek karşılığında bu fasulye tohumlarını değiştirme teklifinde bulunur. Hans’ın aklına yatar bu takas. Ama elindeki tohumları annesine götürürce annesi ona kızar ve tohumları pencereden dışarı savurur. Hans’a bağırıp çağırır ve onu bu aptallığından dolayı cezalandırmak amacıyla aç bırakır. Ertesi gün annenin

¹³ A.g.y., s. 494.

¹⁴ A.g.y., s.543.

tohumları attığı yerde göğe dek uzayıp giden, büyük ve kaskatı sarmaşıkların olduğu görülür. Hans, basamakları penceresine kadar uzanmış bu sarmaşığın içinden göğe doğru yukarı tırmanır. Sarmaşığın sonuna geldiğinde kocaman bir yola varır, yolda epece yürüdüktan sonra bir dev eşiyile karşılaşır. Ondan yiyecek bir şeyler ister. Dev'in eşi ise kocası, büyük dev'in her an gelebileceğini, buradan çekip gitmesini söyler, çünkü dev insan etiyle beslenmektedir:

“Olabilirdi kibar bir şekilde "İyi günler, güzel bayan", dedi Hans. “Bana kahvaltılık bir şey verme nezaketini gösterir misiniz?”. Çünkü hiçbir şey yememişti ve bildiğiniz gibi akşamdan da bir şey yemediğinden dolayı karnı bir kurt kadar açtı.

“Kahvaltılık bir şeyler mi istiyorsun”, dedi dev kadın. “Eğer tabanları yağlamasan o kahvaltı birazdan sen olacaksın”. Kocam bir devdir ve en çok sevdiği şey de ekmeğin üzerinde kızarmış çocuk etidir. Birazdan burada olacak”. “Lütfen iyi bayan, bana yiyecek bir şeyler verin. Dün sabahtan beri hiçbir şey yemedim ve kızartılmam ya da açlıktan ölmem inanın umurumda bile değil.”¹⁵

Dev daha eve gelir gelmez bu evde bir tersliğin olduğunu fark eder. Burnu insan eti kokusu almaktadır. Eşi ise, çocuğu ondan saklar:

“Koskoca bir devdi bana inanabilirsiniz. Kemerinde, ayaklarından üç dana asılıyordu. Onları kemerinden çözdü, masaya attı ve “İşte, karıcığım, bunları bana kahvaltılık kızartsana! Ah! Burada böyle güzel kokan şey de ne? Burnuma insan eti, insan eti kokusu geliyor!” dedi. “Saçmalama sevgilim!” dedi karısı, “Rüya görüyorsun galiba. Ya da dün sabah kahvaltısında çok hoşlanarak yediğin küçük çocuğun artıklarının kokusunu duyuyor olabilirsin. Oraya git ve elini yüzünü yıkayarak temizlen! Ve geri geldiğinde, kahvaltın hazır olacak.”¹⁶

¹⁵ Masalın Almanca orijinali için şu online adrese bakılabilir: <http://www.internet-maerchen.de/maerchen/bohne.htm>

¹⁶ A.g.e.a.

Sarmaşığı tırmanıp dev eşi ve insan yiyen devin yanına ilk geldiğinde çalılıp götürdüğü bir kese altın sayesinde, annesi ile bir süre mutlu yaşarlar ama Hans rahat durmaz ve ikinci sefer sarmaşıkları yukarı tırmanıp devlerin yaşadığı yere gelir. Karnı yine açtır, ama devin eşi onu tanır:

“Olabildiğince cüretli bir şekilde “İyi günler, güzel bayan”, dedi Hans, “Bana kahvaltılık bir şeyler verme nezaketini gösterebilir misiniz?”

“Çabuk defol buradan” dedi dev kadın, “Yoksa kocam gelip seni kahvaltılık olarak yiyecek. Dur bakalım, sen daha önce de buraya gelen o afacan değil misin? Senin burada olduğun aynı gün kocamın bir kese altınının çalındığından da haberin var mı?”¹⁷

Masalın sonunda dev, Hans’ı geniş sarmaşıklardan yeryüzüne doğru takip ederken, Hans ondan önce yeryüzüne ulaşır, annesinden bir balta ister ve sarmaşığı kökünden keser. Dev yere çakılır ve ölür. Yine Grimm masallarından çok sevilen “Parmak Çocuk”ta da (Der kleine Daeumling) insan yiyicilik izleşine rastlanır. Yapı olarak “Haensel ve Gretel” masalına çok benzeyen “Parmak Çocuk” masalında yoksul bir ailenin yedi çocuğu söz konusu edilir. Bunların en küçüğü de parmak büyüklüğünde ve aralarında en zekileri olduğundan adı “Parmak Çocuk”tur. Parmak Çocuk, annesinin ve babasının kendilerini ertesi gün ormana götürüp sonsuza dek orada bırakma konuşmalarını işitir. Kardeşlerine durumu anlatır. Ertesi gün anne-babaları onları ormana götürürler. Kardeşler, Parmak Çocuk’un cebine koyduğu çakıl taşlarını ormanın derinliklerine doğru giderken attığından bu çakıl taşlarını takip ederek eve geri dönebilmişlerdir. Parmak Çocuk bir sonraki denemede ceplerine çakıl taşları dolduramadığından, ekmek doğramak zorunda kalır, fakat doğranan ekmekleri de kuşlar yediği için kardeşler ormanda kalakalmışlardır. Yedi Kardeş, ormanın derinliklerinde bir ev fark ederler, bu insan etiyle beslenen devin evidir. Devin eşinin onları gizlemesine rağmen dev, çocukların kokularından onların evde bir yerde saklandıklarını fark etmiş ve onları bulmuştur. Karnı tok olduğu için onları ertesi gün yiyecektir. Çocuklar başlarına kötü bir şeyin geleceğini hissettiklerinden akşam devin yedi kızının altın taçlarını kendi başlarına, kendi takkelerini de dev kızlarının başlarına takıp öyle yatmışlardır.

“İlkin ormanda sırf ağaçlardan başka bir şey görmedi, fakat sonra küçük bir evin çatısını fark etti,

¹⁷ A.g.e.a.

gideceği yönü ezberledi, ağaçtan kayıp, cesur bir şekilde kardeşlerinin önünde onlara yönlerini bulmada öncülük etti. Çalılıklar, diken ve deve dikenleri ile onca mücadeleden sonra hepsi evi fundalıkların arasından gördüler ve iyi niyetlerle oraya doğru yürüdüler, alçakgönüllü bir şekilde de kapıyı çaldılar. Kapıda bir kadın belirdi ve Parmak Çocuk yollarını kaybettiklerini ve nereye gideceklerini bilemediklerini, bu evde kalıp kalamayacaklarını sordu kadına. Kadın “Ah, zavallı çocuklar!” dedi ve Parmak Çocuk ve kardeşlerini eve davet etti, onlara peşinen özellikle de küçük çocukları yemekten zevk alan, insan yiyen birinin evinde olduklarını söyledi. Bu ne güzel bir güven duygusu telkinydi! Çocuklar bunu duyduğunda korkudan titremeye başladılar, dev tarafından yenmektense kendileri yiyecek bir şeyler dilerlerdi. Fakat kadın iyi birisiydi ve onlara acıdı, onları saklayıp, kendilerine yiyecek bir şeyler de verdi. Kısa bir süre sonra adımlar duyuldu ve kapı çok güçlü bir şekilde çalındı; bu eve dönen insan yiyiciden başkası değildi. Yemek için masaya oturdu, şarabını döktürdü ve bir şeylerin kokusunu alıyormuşçasına etrafı koklamaya başladı, sonra karısına: “Burnuma insan kokusu geliyor” dedi. Kadın onu oyalamak istedi, fakat kokuyu takip ederek çocukları buldu. Çocukların korkudan ödleri patlamıştı. Dev, çocukları kesip doğramak için hemen uzun bıçağını bileyilemeye başladı ve ancak karısının, bu çocukların, hele de Parmak Çocuğun çok cılız olduklarından dolayı biraz daha hayatta kalıp beslenmeleri hususunda ricası sonucu yumuşadı. Kötü adam ve çocuk yiyici bu şekilde ancak biraz rahatlayabildi. Çocuklar yatmak için, kendi yaşlarında olan insan yiyicinin yedi kızının da yattığı aynı odaya götürüldüler. Görünüşleri itibarıyla çok çirkindiler, fakat hepsinin de başında bir altın taç vardı. Parmak Çocuk bunların hepsinin farkına vardı, sessiz bir şekilde yataktan kalktı kendisinin ve kardeşlerinin takkelerini çıkarıp bunları insan yiyicinin kızlarının başlarına ve onların başlarındaki taçları da kendisinin ve kardeşlerinin başlarına taktı.”¹⁸

¹⁸ Masalın Almanca orijinalini okumak isteyenler ise şu elektronik adrese bakabilirler:

Dev, çokça içki içip sarhoş olduğundan ve karanlıkta gözleri de iyi görmediğinden kızlarının altın taçlarını ve kurbanların takkelerini kontrol ederek karanlıkta öldüreceği kişileri bulmayı dener:

“İnsan yiyici çok şarap içti ve yine bir anda çocukları öldürme hevesine kapıldı, bıçağını aldı ve yedi kardeşin yattıkları odaya doğru onların boğazlarını kesme amacıyla sessizce yatak odasına sokuldu. Fakat oda çok karanlıktı ve insan yiyici, orada yatanların başlarını hissedecek şekilde sonunda bir yatağa toslayana dek orayı burayı eliyle yokladı. O sırada eli taçlara dokundu ve kendi kendine: »Dur aptal! Bunlar senin kızların. Aptal sarhoş, az daha bir çuval inciri berbat edecektin!« dedi.”¹⁹

Dev, sabahleyin yanlışlıkla kendi kızlarının boğazını kestiğini gördüğünde çığına döner. Eşi bayılır, kendisi de kazara uçurumdan düşerek ölür. Yine Grimm kardeşlerin “Der goldene Rehbock” (Altın Oğlak) adlı masallarında da insan yiyicilik gözden kaçmaz:

“Böylelikle bir akşam, bu yörelerde tek olduğu görülen bir eve rastlarlar. Pencereye vururlar ve birazdan pencereden yaşlı bir kadın baktığında, ona, bu gece burada kalıp kalamayacaklarını sorarlar? Cevap: "Siz bilirsiniz, gelin bakalım içeriye!" olur. Fakat eve girer girmez kadın: "Bu gece burada kalmanızı sağlayacağım, ama bundan kocamın haberi olursa, o zaman mahvoldunuz demektir. Çünkü kocam tatlı ve genç insan kızartmasına bayılır, bu nedenden ötürü de eline geçen bütün çocukları kesip doğrar!" dedi.”²⁰

<http://www.1000-maerchen.de/fairyTale/621-der-kleine-daeumling.htm#oben..>

¹⁹ A.g.e.a.

²⁰ Bu masal için şu elektronik adrese bakılabilir:

<http://www.labbe.de/lesekorb/index.asp?titelid=137&j=1>)

İki çocuk devin eşi yaşlı kadın tarafından, dev kendilerini görmesin diye, bir fiçinin içine konurlar. Orada rahat uyuyamayacaklardır, çünkü insan yiyen dev aç olduğunu, insan yemek istediğini dillendirerek, eşine kızar:

“Yaşlı kadın iki çocuğu, içinde çok sessiz kaldıkları bir fiçinin içine sakladı. Bir saat sonra bir adamın güçlü ayak seslerini duyduklarından ne yazık ki uzun bir süre uyuyamadılar. Bu olsa olsa insan yiyici olabilirdi, kısa bir süre sonra bundan emin olmuşlardı. Kendisine insan kızartması yapmadığı için korkunç bir sesle karısına bağırıp çağırıyordu. Sabahleyin ise evi terk etti ve adımları o kadar şiddetliydi ki bunlar uyuyan çocukların yeniden uyanmalarına neden oldu.”²¹

Bir şekilde evde varlıklarını hissettiği ve bu şekilde de ortaya çıkardığı çocukları kızartıp yemek istemektedir:

“İnsan yiyicinin ağzı sulandı ve canı insan kızartması istedi, çünkü çocukları yakalayıp doğramak istiyordu.”²²

Yine Grimm masallarından “Seelenlos” (Ruhsuz) adlı masalda da insan yiyicilik temel izleklerden biridir:

“Bir zamanlar bir insan yiyici varmış, en çok sevdiği şey de genç kızları yemekmiş ve yaşadığı yerde çok güçlüymiş ve ondan o kadar korkulmuş ki hiç kimse onunla savaşmayı göze almazmış ve onun bu genç kızları yeme iştahından hiç kimse onu vazgeçiremiyormuş. Daha çok da bir kızı yedikten sonra ona bir başkasının sunulma zorunluluğu varmış ve kızların seçiminde tarafsız olmak için de bütün ülkenin kızları, aileleri sınıf ve statü ayırımına tabii tutulmadan belli bir yaşa kadar (onsekiz yaş geçmemek kaydıyla) bu kuraya katılmak zorundaymış; çünkü Ruhsuz, böyleymiş genç kızları

²¹ A.g.e.a.

²² A.g.e.a.

yiye canavarın adı, genç kızların etinin yanında, adalete de önem verdiğini dillendirmiş.”²³

Kahraman çocuk, ruhu bir büyüyle kendinden alınıp uçsuz bucaksız okyanusların ortasına bir kutuya konan devin kayıp ruhunu bir şekilde geri getirir. Bu şekilde kahraman çocuk prensesi devin elinden kurtarır. Hatta dev ruhunu tekrar bulduğu için de onlara sarılarak, onlarla dost olur:

“Kur’anın bir kral kızına denk gelmesi bana uyar, çünkü ben daha önce hiç prenses yemedim, (...)

(...)

Kötü bir büyücü onu bu hale sokmuş, onu ruhsuz ve genç kız yiyici yapmış; bunun önüne geçemezmiş, ruhuna yeniden kavuşabilirse, o zaman genç kızları yemeyi canı gönülden istemeyecekmiş, aksine onlara saygı gösterecekmiş.”²⁴

“Okerlo” adlı masalda bir kraliçe, çocuğunu bir sepete koyup ırmağa bırakır, sepet su alıp batmaz ve insan yiyicilerin olduğu bir adaya kadar sürüklenir. Tesadüfen kıyıda bulunan devin eşi bu kız çocuğunu görünce ona karşı şefkat besler ve onu büyütme ve oğluna gelin yapmak ister. Ama kocası olan dev bir insan yiyicidir ve kız çocuğunu büyüyene kadar devden saklamak da oldukça zordur:

“Bir kraliçe çocuğunu altın bir sepete koyup onu ırmağa bıraktı; sepet suda batmadı, bir adaya kadar yüzdü, orada birçok insan yiyici yaşardı. Sepet su üzerinde yüzüp kıyıya yaklaştığında, insan yiyicinin eşi tam da o sırada kıyıda bulunmaktaydı ve çok güzel bir kız olan bu çocuğu gördüğünde, onu ilerde evlendireceği ve eşi olacağı oğlu için büyütme kararını verdi. Fakat bu çocuğu durmadan kocasından, yaşlı Okerlo’dan saklama hususunda başı dertteydi, çünkü yaşlı Okerlo bu çocukla yüzleştğinde kesin bu çocuğu bir çırpıda mideye indirecekti.”²⁵

²³ Bu masal için de şu elektronik adrese bakılabilir: <http://www.maerchen.net/classic/b-seelenlos.htm>

²⁴ A.g.e.a.

²⁵ Okerlo adlı Grimm masalı için şu elektronik adrese bakılabilir:

Alman masalları için bu kadar örnek yeterlidir. Bir de çalışmamızın diğer kanadını oluşturan Türk masallarında insan yiyicilik durumunun ne olduğunu araştırmakta fayda görmekteyiz. Her masalda olduğu gibi Türk masallarında da kahramanın o büyük arayışında, kutsal hedefinde, düğümü çözecek ısrarlı yolculuğunda ona zorluk oluşturan, ona birtakım engeller çıkaran olgular söz konusudur. Onun hedefine varmasında büyük engellerden biri elbet de devler, cinler, tepegözler, insanüstü yaratıklardır. Eflatun Cem Güney'in "Masallar" adlı kitabında yer alan "İncili Yorgan" adlı masalda üç kardeş yer alır. Bunlar fakirdir ve babalarından kendilerine toprak ya da mal mülk kalmadığı için de artık göç edip rızıklarını başka yerlerde aramaya karar verirler. Bir devin sürülmemiş, biçilmemiş tarlasını belki öğünlerini çıkarabilir umuduyla sürer, biçerler. Fakat dev insan yiyicidir ve onlara oyun oynar. Onlara kuzu yedirerek karınlarını doyurma yalanıyla bu üç kardeşlerin en küçüğünün eline bir yazı verip eşine gönderir. Mektupta ise dev, eşine bu küçük kardeşin şişe takılıp pişirilmesini söylemektedir. Devın eşine yazdığı mektup şöyledir:

"Kara hatun, bir kuzu gönderiyorum sana, bir insan kuzusu! Vakit, saat deme: sakin çiğ çiğ yeme; şişe tak, dönder, kızartıp gönder!" diye yazmış dev."²⁶

Devın bu sinsi oyununun altında kalmayan ve sadece onun kuzusunu değil yıllarca sakladığı üç prensesi de beraberine alıp götürən Mıstık, devın kendisine yaptığı kötülüğü ona fena ödetmiştir. Daha sonra da prensesleri padişaha götürünce, padişah onları evlendirmek ister. Fakat kardeşlerinin gözü Mıstık'ın sevgilisi olan küçük kızdadır ve onu öldürüp en küçük prensesi almak isterler. Bunun için de padişaha Mıstık'ın zekâsının parlak bir zekâ olduğunu dillendirerek devın sahip olduğu incili yorganı, şimşek taşını defalarca gönderip kendilerine getirmelerini sağlarlar. Bu hediyeler aynı zamanda ağabeylerinin düğün hediyeleri olacaktır. Üçüncüde ise devın mağarasında kendisi için bir şeyler bulmaya gider, ama yakalanır. Yakalandıktan sonra Mıstık devın elinde şunları söyler:

"Haklısın dev baba, haklısın; bugüne dek kırdığım ceviz kırkı geçti ama ister inan ister inanma, o gün bugün yüreğime bir korku yaptı: Bir gün gelecek,

http://www.sagen.at/texte/maerchen/maerchen_deutschland/brueder_grimm/okerlo.html

²⁶ Eflatun Cem Güney, **Masallar**, Kültür Bakanlığı Yayınları: 523, Ankara 1990, s. 30. Meraklılar Naki Tezel'in **Türk Masalları I-II** adlı kitaplarında da insan yiyicilik izlerine rastlayabilirler. Bunun için bkz. Naki Tezel, **Türk Masalları I-II**, T.C.Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 1997. 420 s.

dev baba beni yiyecek...Bir gün gelecek dev baba beni yiyecek, diye uykuyu durağı yitridim!
Şamdandaki mum gibi, ırmaktaki kum gibi eriyip aktım. Böyle her gün ölüp dirilmektense dedim, kurbanlık koyun gibi kendi ayağımla geldim!
Yiyeceksen, ye beni!”²⁷

“Üç Turunçlar” adlı masalda da bir yetimin ahına uğrayan, bu yüzden gözlerine uyku girmeyip gece gündüz dolaşp üç turunçları arayan bir şehzadenin masalı anlatılır. Şehzade uzun yolculuklardan karnı çok acıktığı için bir dev anasının memesinden süt içer. Dev anası uyanıp durumu görünce şunları söyler:

“İnsanoğlu demiş; ben de senin kanını, iliğini sömürürdüm ya, ak sütümü emip de kolumu, kanadımı kırdın yoksa...Yine de sabaha sağ çıkacağımı Allah bilir. Ve zira benim oğlum, altı aylık yoldan insan kokusu alır; şimdi ya kapıdadır, ya bacada; gel, saklayabilirsem, saklayım bari” der.²⁸

Yine Eflatun Cem Güney’in “Zümrüdüanka” adlı masasında şehzadenin büyülu yolculuğunda yedi başlı bir devle karşılaşması anlatılır. Yedi başlı dev, prensesleri kaçıırır, onları yemeyi düşünür, şehzade de onları devin elinden kurtarmaya çalışır. Yolculuğunda devin güdümünde olan bu prenseslerle karşılaşırken aralarında şu konuşma geçer:

“Bre yiğit, sen buralara nereden düştün, kanına mı susadın, ecelin mi çekti getirdi? Önünde dağ gibi devrilmiş yatanı görmüyor musun? Yarasından yanına tütsü ile varılmıyor; Allah etmesin uyanırsa seni de yer, bizi de yer; daha da gözü kızarsa, gider dünyayı yer.”²⁹

Sonuç olarak şu söylenebilir; insanlık tarihi boyunca insanın gıda ve beslenme kaynakları arasında bitkiler, hayvanlar ve diğerleri kadar yoğun bir şekilde olmasa da insanlar yer almıştır. İlkel insanların insan yiyicilik kültürü (antropofaji) ister ritüellere dayanan bir insan yiyicilik, isterse de farklı nedenlere

²⁷ A.g.y., s. 40.

²⁸ A.g.y., s. 51.

²⁹ A.g.y., s. 256.

dayanan bir insan yiyicilik kültürü olsun, o dönemin kültürel ortamı ve beslenme şekilleri ile günümüzün beslenme kültürü ve şekillerini bir tutmamak gerekmektedir. Milenyum insanının antropofajiye eğilimi biraz da onun zihninin artık çağın hızlı gelişimlerinden yara aldığı bir göstergesi sayılabilir. Milenyum insanının yaşadığı zamanlarda yüzleştiği gerçeklikle primitif insanın yüzleştiği gerçeklik arasında her bakımdan uçurumlar kadar fark vardır. İnsan davranışları ve özellikleri onun şekillendirdiği, kayıt haline getirdiği sözlü ve yazılı geleneklere de yansıdığından antropofaji sadece mitolojik bir unsur olarak değil, masallarda, destanlarda, edebiyatta, sinemada, güzel sanatın her katmanında da karşımıza çıkmaktadır. İster mecazi ve anlam bakımından saklı olarak, isterse de incelediğimiz masallarda olduğu gibi açık ve belirgin olarak karşımıza çıksın, insan var olduğu müddetçe onu düşman bilen, onu öldüren hatta onu yiyen insanlar da olmaya devam edecektir.

KAYNAKLAR:

ATEŞ, Süleyman, **Kur'an-ı Kerim ve Yüce Meali**, Ankara 1975.

GRIMM, Jacop, Wilhelm, **Grimm Masalları**, Doruk Yayınları, Ankara 2003.

GÜNEY, Eflatun Cem **Masallar**, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 1990.

<http://de.wikipedia.org/wiki/Kannibalismus#Etymologie>.

<http://de.wikipedia.org/wiki/Anthropophagie>.

<http://www.savaskarsitlari.org/arsiv.asp?ArsivTipID=9&ArsivAnaID=32666&Ar siv SayfaNo=1>

<http://www.milliyet.com.tr/2001/08/30/pazar/yaznevsal.html>

<http://www.internet-maerchen.de/maerchen/bohne.htm>

<http://www.1000-maerchen.de/fairyTale/621-der-kleine-daeumling.htm#oben..>

<http://www.1000-maerchen.de/fairyTale/621-der-kleine-daeumling.htm#oben..>

<http://www.labbe.de/lesekorb/index.asp?titelid=137&j=1>

<http://www.maerchen.net/classic/b-seelenlos.html>

http://www.sagen.at/texte/maerchen/maerchen_deutschland/brueder_grimm/okerl o.html

Kitabı Mukaddes, Eski ve Yeni Ahit, Orhan Matbaacılık, İstanbul 1997.